

Василь КОВАЛЬЧУК

ОСОБЛИВОСТІ НАВЧАННЯ ДОРΟΣЛИХ У ЗАКЛАДАХ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ОСВІТИ

Стан сучасного розвитку суспільства потребує нового погляду на систему освіти взагалі і на освіту дорослих зокрема. Суперечності, які склалися між системою освіти і реальними умовами життя, вимагають переорієнтації процесу навчання на потреби самого учня. Система освіти повинна адаптуватися до нових вимог і нових завдань, необхідних на ринку праці. У галузі професійно-технічної освіти це нові зв'язки між професійно-технічними навчальними закладами і роботодавцем, що висуває нові завдання, перед професійно-технічною освітою у співробітництві із суспільством і ринком праці й проектування нових підходів до навчання. Оскільки постійно оновлюються виробничі технології і змінюються суспільні відносини, вимоги до знань змінюються, при цьому роль викладачів також потребує змін.

Сьогодні виробництву потрібні робітники із знаннями, які б допомогли адаптуватися в будь-якій виробничій ситуації конкретного підприємства чи організації. На превеликий жаль, здебільшого наші ПТНЗ ведуть традиційну підготовку фахівців, яким часто доводиться перенавчатися на підприємстві або на спеціальних курсах. В чому ж причина? Одна з причин — це підхід до навчання. Традиційні стилі й методи навчання вже застаріли і не дають змоги молоді розвивати свої здібності. Вирішення цієї

проблеми полягає в тому, що викладачі повинні вміти добирати і застосовувати такі стилі і методи викладання, які сприятимуть засвоєнню знань та розвитку загальної здатності до творчого мислення і активної поведінки. Тому, організовуючи навчальний процес, слід пам'ятати, що навчання відбувається тоді, коли людина змінює своє ставлення або поведінку з користю для себе в кращий бік так, щоб воно відповідало тим фактам чи змінам, які є в її світі. Реалізувати ці вимоги можна за умови зміни загальної структури професійного навчання, оновлення навчальних програм, адаптування їх до нинішніх умов та використання сучасних методів навчання. Реалізація цього завдання більшою мірою залежить від педагогічних кадрів, їхньої майстерності та професіоналізму, тому методи навчання молодого і працездатного населення повинні максимально сприяти виконанню поставлених цілей [4, 3].

На думку багатьох українських науковців, зокрема, С. Гончаренка, І. Зязюна, В. Кудіна, Н. Ничкало, В. Рибалка, С. Сисоевої та інших, є дві головні причини кризи сучасної освіти. Перша — це розрив між якістю навчання і особистими та професійними запитами, а також потребами учнівської молоді, що усе з більшою силою поглиблюється, а друга — загострення глобально-екологічних і світоглядних проблем сучасності. Тобто саме життя вимагає

зміни пріоритетів в методології навчання і виховання.

Психолого-педагогічні аспекти зазначеної проблеми вивчали Н. Ничкало, В. Олійник, Л. Даниленко, Н. Протасова, В. Пуцов, О. Щербак, В. Ковальчук, С. Калашнікова та ін. Слід зазначити, що проблема професійної підготовки педагогів не нова, але завжди актуальна. Про це свідчить постійна увага до неї науковців.

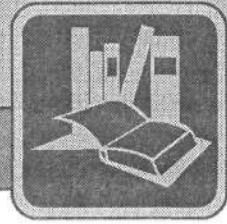
Індивідуальний розвиток людини, особистості стає основним показником прогресу, головною передумовою подальшого розвитку суспільства. Ось чому найпріоритетнішими сферами в ХХІ столітті стають наука і освіта. І тільки та країна, яка спроможеться забезпечити пріоритетний розвиток цих сфер, і зможе претендувати на гідне місце в світовому співтоваристві, бути конкурентоспроможною [3, 7].

Дорослим учням у процесі навчання притаманні характерні риси. Вони краще навчаються: коли відчувають потребу вчитися, хочуть вчитися, а навчальна інформація є практичною і реалістичною, коли самі щось роблять (на практиці), визнають і усвідомлюють себе самостійною, самоорганізованою особистістю, запас життєвого (побутового, професійного, соціального) досвіду є важливим джерелом навчання, мотивація до навчання визначається прагненням досягти певних життєвих цілей, прагнуть до термінового застосування результатів навчання у своїй практичній діяльності.

Ефективність їхнього навчання залежатиме від рівня активності тих, хто навчається, рівня зрозумілості та сприйняття навчальних цілей і завдань, рівня зацікавленості в них, навчальної атмосфери (позитивний настрій, партнерство, конструктивність, об'єктивність тощо), різноманітності та адекватності навчальних методів, що використовуються.

Можемо визначити основні принципи навчання дорослих:

- Кожна особа, яка навчається, є особистістю.

- Кожна особа, яка навчається, має здатність до навчання й розвитку.

- Ефективне навчання передбачає наявність емоційного сприйняття нового досвіду та його подальшого обміркування (рефлексії).

- Навчальна атмосфера має забезпечувати можливість для конструктивної дискусії на основі використання власного досвіду учасників навчання.

- Навчальна атмосфера має забезпечувати реалізацію проблемного підходу до навчання, створювати умови для обміну ідеями щодо діагностики проблем і співпраці під час планування й оцінювання шляхів вирішення проблем.

Для реалізації цих принципів і забезпечення ефективності навчання є використання технологій особистісно-орієнтованого навчання. Особистісно-орієнтоване навчання тісно пов'язане з поняттям «особистісний підхід».

Особистісний підхід — ставлення педагога до вихованця як до особистості, як до самосвідомого відповідального суб'єкта власного розвитку, і як до суб'єкта виховної взаємодії. Особистісний підхід передбачає допомогу слухачеві в усвідомленні себе особистістю, у виявленні, розкритті його можливостей, становленні самосвідомості, у здійсненні особистісно-значущих і суспільно-прийнятих самовизначень, самореалізації, самоутвердження.

З огляду на те, що навчання в системі післядипломної освіти пов'язано з роботою зі слухачами, які уже мають вищу освіту, а деякі й досвід в особистісно-орієнтованому навчанні, потрібно застосовувати андрагогічний підхід. Він орієнтований на розвиток суб'єктивного в людині і її діяльності, оскільки для дорослої людини навчання, освіта набувають реальної цінності, коли стають засобом вирішення певних життєвих проблем.

Специфіка андрагогічного навчання полягає у його спрямуванні на вдоволення освітніх потреб, що являють собою складне утворення і ґрунтуються на су-

спільних потребах конкретної особистості. Андрагогічна модель навчання реалізується за таких умов, якщо її зміст, форми і методи здатні проникнути в суб'єктивну сферу особистості слухача, похитнути уже складене, наявне світосприйняття, ієрархію смислів та цінностей, поглядів та переконань, спричинити критичний аналіз образу «Я», сприяти зародженню та виробленню нового, що дає поштовх розвитку інтелектуального, творчого і діяльностного потенціалу особистості.

Для того, щоб педагогічне спілкування мало всі риси діалогічності, воно повинно відповідати таким критеріям:

- Визначення рівності особистісних позицій, відкритість і довіра між партнерами. Це передбачає активну роль, реальну участь слухача в навчальному процесі.

- Можливість для кожного учасника комунікації викласти свою позицію, пошук рішень в процесі взаємодії з урахуванням думок кожного учасника.

Важливим у процесі роботи з дорослою аудиторією є врахування індивідуальних характеристик кожного учня чи слухача. В будь-яких ситуаціях, де дорослі люди перетворюються на учнів, їх попередній життєвий досвід впливає на процес навчання. Доведено, що при підході до нових навчальних завдань дорослі учні віддають перевагу певному стилю (манері) навчання.

Девід Колб створив засіб, який допомагає визначити ці індивідуальні переваги щодо стилю (манери) навчання. Він і декілька інших психологів визнали, що навчання залежить від двох базових процесів. Перший — це те, як ми «бачимо або сприймаємо» нову інформацію. Другий — це те, як ми її «обробляємо» або що ми з нею робимо.

Також кожна людина має свої індивідуальні переваги в стилі навчання. Як правило, це особливо помітно на початку навчання, коли учні визначаються у своїх очікуваннях щодо навчання. Одні люди воліють учитися через

досвід, практичні приклади й експерименти. Інші тяжіють до міркувань і по-справжньому мотивовані до навчання тільки тоді, коли відчувають зв'язок нової інформації й свого попереднього досвіду. Треті насамперед очікують від викладача дослідження нових теоретичних положень і тяжіють до формулювання правил і закономірностей, застосування яких на практиці може привести до позитивного ефекту. Четверті скептично сприймуть будь-які зусилля викладача, які в їхній свідомості не зв'язуються із практичним результатом; вони прагматично чекають від навчання очевидного й не настільки віддаленого ефекту.

Відповідно до особливостей кращої форми навчання виділяють чотири основних типи учнів: активістів, мислителів, практиків і прагматиків, для кожного з яких характерний певний стиль навчання.

Активісти повністю й без упередження поринають у нову діяльність. Вони насолоджуються цим моментом і повністю поглинені своїми миттєвими відчуттями. Вони не консервативні й не піддані скептицизму, як правило, вони з ентузіазмом сприймають все нове. Цей тип учнів постійно включений у яку-небудь діяльність, часом забуваючи про обережність. Як тільки напруга в роботі спадає, активісти шукають нову. Вони одержують задоволення від вирішення завдань, що вимагають максимального напруження. Але їм нудно доводити їх до кінця. Активісти товариські, завжди привертають до себе увагу, намагаючись бути в центрі подій.

Активістам подобається видавати ідеї, вони вдало проводять «мозковий шторм» і загалом отримують задоволення від співпраці з людьми. Вони розглядають чимало варіантів вирішення завдань перш ніж зробити остаточний висновок і володіють такими характеристиками:

- Сприймають інформацію конкретно, обробляють мисленнево.
- Вчать через слухання й обмін ідеями.

